5084 SAYILI YASA GEREĞİ SOSYAL SİGORTA PRİMİ İŞVEREN HİSSESİNE HAZİNE KATKISI

Ali TERZİOĞLU
Sigorta Müfettişi

I. GİRİŞ

Yatırımların ve istihdamın teşviki amacıyla hazırlanan 5084 sayılı "Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" 06.02.2004 tarihli, 25365 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu Kanunun "sigorta primi işveren paylarında teşvik" başlıklı 4 'üncü maddesinde, "31.12.2008 tarihine kadar uygulanmak üzere, 2'nci maddenin (a) bendi kapsamındaki illerde, 01.10.2003 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 01.10.2003 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu tarihten önce ilgili idareye vermiş oldukları en son dört aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 17.7.1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73' üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin işveren hissesinin organize sanayi veya endüstri bölgelerinde kurulu işyerleri için tamamı, diğer yerlerdeki işyerleri için % 80'i Hazinece karşılanır.

Hazinece karşılanacak tutar, organize sanayi ve endüstri bölgelerindeki işyerleri için 506 sayılı Kanunun 78'inci maddesi uyarınca belirlenen kazanç alt sınırına göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarını, diğer yerlerdeki işyerleri için 506 sayılı Kanunun 78'inci maddesi uyarınca belirlenen kazanç alt sınırına göre hesaplanan işveren hissesi prim tutarının % 80'ini aşamaz.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlıkça müştereken belirlenir." Hükmü getirilmiştir.

Bu çalışmada, 5084 sayılı yasanın kapsamı ve bu yasa uyarınca yapılacak işlemler ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

II. 5084 SAYILI YASANIN UYGULANMA TARİHİ VE KAPSAMI

Bu yasanın uygulanmasında önem arz eden dört kriteri ayrı ayrı ele alarak izah etmek yararlı olacaktır.

Öncelikle yasanın yürürlüğe girdiği 2004/2 ayını takip eden 2004/3.ayına ait bildirge uygulamanın başlangıç ayı olacaktır. Bitişi de 31.12.2008 tarihidir, Ancak 2008/12.ay bildirgesi 2009/1.ay sonuna kadar verileceğinden, 01.02.2009 tarihinden önce verilen prim belgeleri yasa kapsamına dahil olacaktır.

İkinci olarak, yasa Adıyaman, Afyon, Aksaray,Amasya, Ardahan, Batman, Bartın, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Diyarbakır, Düzce, Erzincan, Erzurum,m ,Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Ordu, Osmaniye, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tokat, Uşak, Van ve Yozgat illerinde uygulanacaktır.

Üçüncü husus; uygulanacak işyerlerinin tespiti,

a) 01.10.2003 tarihinden önce işe başlayan ve gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri verdikleri 2003/II. Dönem bordrosunun son ayı olan 2003/8.aydaki işçi sayısına ilave olarak işe aldığı ve fiilen çalıştırdığı işçiler kapsama dahildir. İşverenlerin gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olduklarını gösterir ilgili Vergi dairesi müdürlüğünden alınmış bir belge ile bu hususu belgelemeleri gerekmektedir.

b) 01.10.2003 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve Kurumlar vergisi mükelleflerinin işe başladıkları tarihten itibaren işe aldıkları işçilerden 2004/3.ayda çalıştırdıkları işçilerin tamamı kapsama dahildir.

Bu işyerlerinin organize sanayi veya endüstri bölgesinde bulunması halinde, sigorta primi işveren hissesinin % 100'ü, bunun dışındaki yerlerdeki işyerleri için de sigorta primi işveren hissesinin % 80'i teşvik kapsamına girecektir.

Dördüncü husus da, işçi sayısının tespiti;

2003/8.ayda çalışan işçi sayısı uygulamada esas alınmış ve buna ilave olarak 1.9.2003 tarihinden itibaren alınan yeni işçiler kapsama dahil edilmiş olup, işyeri faal olmasına rağmen 2003/8.ayda işçi çalıştırılmamış ise 2003/II. Dönemde kayıtlı olan 2003/5.6.7.aylardan 7.6.5.ayların hangisinde işçi çalıştırılmış ise bu aydaki işçi sayısı dikkate alınacak, eğer bu ayların hiçbirinde işçi çalıştırılmamış ise bir başka anlatımla 2003/II.dönem bordrosu işçi çalıştırılmadığı için hiç verilmemiş ve en son 2003/I.dönem bordrosu verilmiş ve bu döneme ait aylardan (2003/1.2.3.4.) birinde veya hepsinde işçi çalıştırılmış olsa dahi bu dönemdeki işçi sayısı hiç dikkate alınmadan, 01.09.2003 tarihinden itibaren işe yeni alının işçilerin tamamı 2004/3.ayda da çalışıyor olması durumunda yasa kapsamına dahil olacaktır.

Burada önemli olan 2003/II. Dönemde çalışan işçi sayısının olması durumunda, bu işçi sayısının baz alınarak buna

ilave alınan işçilerin kapsama dahil olacağı, Ancak 2003/II. Dönemden önce işçi çalışıyor olması halinde ise bu çalışan işçilerin baz alınmayacağı hususu göz ardı edilmemelidir.

III. 5084 SAYILI YASA UYGULAMASINDA ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR

Bu genel açıklamalar dışında bir de özellik arz eden bazı durumların açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

Hazinece karşılanacak tutarın hesabında, 506 sayılı Kanunun 78. maddesine göre belirlenecek Sigorta Primine Esas Kazancın alt sınırı dikkate alınarak, işveren pirimi hissesi ödenecektir.

1- 2003/II. Dönemde işçi çalışmasına rağmen işverence bu dönem bordrosunun 01.10.2003 tarihine kadar verilmemiş olması veya ne sebeple olursa olsun Kurumca re'sen düzenlenmiş olması halinde bordrodaki işçi sayısı dikkate alınmayacak, Ancak 01.10.2003 tarihinden önce verilmiş veya re'sen düzenlenmiş bordronun son ayındaki işçi sayısına göre işlem yapılacaktır. Örneğin 2003/II. Dönem bordrosu işçi çalıştırılmasına rağmen 06.10.2003 tarihinde geç olarak Kuruma verilmiş (01.10.2003 tarihinden önce verilmemiş) veya hiç verilmemiş ise bu bordrodaki işçi sayısı dikkate alınmayacak ve 01.10.2003 tarihinden önce verilen 2003/I.dönem bordrosunda son işçi çalışan ay olarak 2003/1.2.3.4. aylardan hangisi ise bu ay işçi sayısı baz alınacaktır.

2- Baz alınan aydaki işçi sayısı ile 2004/3.aydan itibaren işyerinden bildirilen işçi sayısı her ay karşılaştırılacak ve baz alınan işçi sayısı ile aynı veya daha aşağı sayıda olması halinde hazine yardımı yapılmayacak, bu sayının üstüne çıkan her sigortalı için hazine yardımı yapılacaktır.

3- Baz alınacak toplam sigortalı sayısını tespit etmek için, işveren ve aracılıların verdikleri bildirgelerdeki işçi sayıları toplanarak, toplam sayı dikkate alınacaktır. Örneğin, 1.10.2003 tarihinden önce Kuruma verilmiş olan 2003/II. Dönem bordrosunda; 2003/8. ayında asıl işverenin 20, A taşeronunun 5, B taşeronunun 2 ve C taşeronunun 1 işçi bildirdiğini varsayarsak, baz alınacak işçi sayısı 28 olacaktır. Bu işveren tarafından 2004/3.ayda 30, 2004/4.ayda 27 ve 2004/5.ayda da 35 işçi çalıştırıldığı bildirildi ise, 2004/3.ayda 2, 2004/4.ay hiçbir sigortalı ve 2004/5.ayda da 7 sigortalı için Sigorta Primine Esas asgari kazanç tutarının işveren hissesi pirimi oranıyla çarpılması sonucu bulunacak tutar kadar hazine yardımı alınacaktır. (İşyerinin bulunduğu yere göre % 100'ü veya % 80'i)

4- Mahkeme ilamı ile veya teftiş sonucu işyerinde çalıştığı saptanan işçiler ile ilgili prim belgelerinin işverence 01.02.2009 dan önce verilmesi veya Kurumuca re'sen düzenlenmesi halinde, bu yasa kapsamına girenler ile ilgili asgari Sigorta Primine Esas Kazancın işveren hissesinin işyerinin bulunduğu yere göre %100 veya %80i hazinece karşıla-

nacaktır. Burada önemli olan belgenin 01.02.2009 ‘dan önce Kuruma verilmiş olmasıdır.

5- Bu yasada işveren baz olarak alınmıştır. Bu durumda aynı işverenin yasa kapsamındaki 36 ilin biri veya birkaçı ile bu yasa kapsamında olmayan diğer illerde işyerleri olabilir. Bu durumda işverenin bütün işyerlerindeki işçi sayısı toplamı esas alınacak ve 5084 sayılı yasa kapsamına girmeyen illerdeki işyerlerinde çalışan işçi sayısının azalmaması ve yasa kapsamına giren illerde bulunan işyerlerindeki ilave işçi sayısı için hazine yardımı alabilecektir.

Örnek olarak (A) işverenin 2003/8. ayda Afyon, Antalya ve İstanbul’da işyeri bulunmakta ve sırasıyla bu illerde 8,10, 12 işçi olmak üzere toplam 30 işçi çalıştırmakta ise ve 01.09.2003 tarihinden itibaren aldığı ve çıkardığı işçilerden sonra bu illerde 2004/3. ayındaki işçi sayısı Afyon’da 8 den 13e çıkmış, Antalya’da 10 dan 7 ye inmiş ve İstanbul’da da 12’den 11 e inmiş olup toplam 31 işçi çalışmakta ise Afyon’da 01.09.2003 tarihinden sonra işe alınan 5 işçi yerine 31 işçi ile 30 işçi arasındaki fark olan 1 işçi için ilave istihdam yaratıldığından bu bir işçi için hazine yardımı alınabilecektir.

6- Bir sefere mahsus olmak üzere organize sanayi bölgesi veya endüstri bölgelerinde kurulu bulunan işyerleri için organize sanayi yönetim kurulu veya ticaret veya sanayi odalarınca düzenlenecek bir belge ile işyerlerinin buralarda olduğunu yazılı olarak belgelemeleri gerekecektir.

7- 01.10.2003 tarihinden sonra devredilen, işverenin ölmesi sonucu mirasçılara intikal eden, birleşen, bölünen ,veya nevi değiştiren işyerleri yeni işyeri olarak kabul edilmeyecek ve bu işyerlerine 01.10.2003 tarihinden sonra yeni işe alınan tüm sigortalılar 5084 sayılı yasaya tabi olmayacak, sadece ilave sigortalı sayısı kadar hazine yardımından yararlanılacaktır.

01.10.2003 tarihinden sonra kapatılan ve tekrar faaliyete geçen işletmeler, yönetimi ve kontrolü aynı ortaklara ait şirkteler arasında işçilerin bir şirketten diğer şirkete kaydırılması ve benzeri teşvikten faydalanmak amacıyla yapılmış ve istihdamın artırılmasını sağlamayan buna benzer uygulamalar sonucunda meydana gelen değişikliklerden dolayı teşvikten yararlanmak mümkün değildir. Burada yasa koyucu, işyerinin herhangi bir sebeple kapatılıp açılarak muvazaalı olarak yasadan yararlanmanın önünü kesmiştir.

Teşvikten yersiz yararlananların tespiti halinde, yersiz olarak yapılan hazine yardımı gecikme zammı ile birlikte işverenden tahsil edilecektir.

8- 2004/Mart ayında 5073 sayılı yasaya tabi olan ve olmayan, (bir başka anlatımla 423,000,000.-TL ve 549,630,000.-TL’nın üzerinde ücret alan) işçinin mevcut olduğu, ayrıca 5084 sayılı yasaya tabi olan ve olmayan, (bir başka anlatımla, 2003/8.ayda 3 sigortalı çalışırken 2004/3.ayda 5 sigortalının çalışması durumunda) 4 ayrı bildirge ve Bordro verilecektir. 2004/5. 6. aylar için aynı durumda olan işyerleri için

4 adet Aylık Prim ve Hizmet Belgesi ve 2004/7. aydan sonrası için de; 30.6.2004 tarihinden itibaren, 5073 sayılı yasa yürürlükten kalkacağından, 5084 sayılı yasaya tabi olan ve olmayan işyerleri için iki ayrı Aylık Prim ve Hizmet Belgesi düzenlenecektir.

9- İşyeri dosyalarındaki işveren Hesabı Cari kartında hazinece ödenen prim ile işverence ödenen prim miktarları ayrı ayrı işlendiği gibi bu primlere tekabül eden sigorta Primine Esas Kazançlar da ayrı ayrı işlenecek, ancak Prim Tahakkuk fişlerinde sadece işverence ve hazinece ödenecek primler ayrı ayrı gösterilecektir.

İhale konusu işler ile bina inşaatlarında Kuruma bildirilmesi gereken asgari işçilik hesabında, hazinece ödenen prim tutarına isabet eden Sigorta Primine esas Kazançlar hesaplamada dikkate alınmayacaktır. Bu husus, bu tür işleri yapan işverenlerin dikkat etmesi gereken önemli bir hususdur.

10- Prim Belgelerinin üzerine 5073 sayılı kanun kapsamına giren/girmeyen sigortalılar, 5084 sayılı kanun kapsamına giren/girmeyen sigortalılar, 5073 ve 5084 sayılı kanunlara tabi olan/olmayan sigortalılar için düzenlenmiştir ibaresi yazılacaktır.

Ayrıca, 5084-Organize sanayi veya endüstri bölgesinde bulunan işyerlerinde çalışan veya 5084-Diğer Yerler yazılacaktır.

11-Sosyal Güvenlik Destek Primine tabi olarak çalışan emekliler, sigortalı sayısının tespitinde dikkate alınacak, çırak ve stajyer öğrenciler toplama dahil edilmeyecektir.

Sosyal Güvenlik Destek Primi, topluluk sigortası ve işsizlik sigortası primi işveren hissesi, kapsama dahil değildir.

Ayrıca devlet ihale kanunu ile kamu ihale kanununa tabi hizmet ve yapım işleri ile 506 sayılı yasanın geçici 20. maddesine tabi olan sandıklara tabi çalışanlar da 5084 sayılı yasa kapsamına dahil değildir.

IV. SONUÇ

5084 sayılı yasa Adıyaman, Afyon, Aksaray, Amasya, Ardahan, Batman, Bartın, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Çankırı, Diyarbakır, Düzce, Erzincan, Erzurum,m ,Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kars, Kırşehir, Malatya, Mardin, Muş, Ordu, Osmaniye, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tokat, Uşak, Van ve Yozgat illerinde uygulanacaktır.

Söz konusu 36 ilde 01.10.2003 tarihinden önce faaliyette olan işyerlerine 2003/8. ayındaki işçi sayısı ile 2004/3.aydaki işçi sayısı mukayese edilerek ilave işçi sayısı kadar işyerinin bulunduğu yere göre %100 veya %80 oranında, 506 sayılı yasanın 78.nci maddesi uyarınca tespit edilen sigorta primine esas asgari kazanca tekabül eden işveren hissesi hazinece karşılanacaktır.

Bu illerdeki, 01.10.2003 tarihinden sonra faaliyete geçen işyerleri için ise 2004/3. ayda çalışan işçilerin tamamı için hazine yardımı yapılacaktır.